

Gheorghe Grün

Educația, motorul societății

"Răul, în societățile democratice, nu vine din democrație, ci din societate (finalmente din individ), mai exact din atitudinea individului față de celălalt, față de reguli, față de sine, și e diminuabil în primul rând prin educație, în al doilea rând prin educație, în al treilea rând prin educație și abia în al patrulea rând prin constrângeri legiferate."

(Laurențiu Ulici)

În vremea din urmă se adună tot mai multe semnale privind situația catastrofală din educație. De la faptul că în clasamentul PISA suntem pe unul din ultimele locuri și până la reclamațiile stomatologilor belgieni privind calitatea foarte slabă a medicilor stomatologi pregătiți în România : (<https://adevarul.ro/stiri-interne/sanatate/scandal-urias-in-belgia-in-cazul-stomatologilor-cu-2294844.html>), toate semnele ne obligă să regândim întregul sistem educațional. Deși fiecare ministru al educației de până acum a propus câte o reformă a sistemului, pe de o parte, nici una nu a fost dusă până la capăt, iar pe de altă parte, reformele se limitau strict la învățământul preuniversitar, la programele școlare sau la structura anului școlar.

Într-un articol din „Adevărul”, însuși Ministerul Educației spune că „a analizat în detaliu rezultatele elevilor la simularea Bacalaureatului, iar în urma concluziilor, oficialii vin cu o măsură cel puțin controversată: examenul din vară va fi mai ușor! Motivul? Nivelul copiilor este foarte scăzut. Însă, privind lucrurile per ansamblu, la nivel de sistem de învățământ, situația devine și mai dramatică: ne furăm singuri căciula, consideră unii profesori.” (*Examenul de Bacalaureat, proba scrisă la Mediocritate. Cum va fi examenul din vară | adevarul.ro*)

Dacă vrem să facem o analiză sinceră și profundă a problemelor, mergând până la cauza primă a lor, putem constata că răul vine din patru direcții diferite :

1. lipsa de educație a elevilor care intră în sistemul școlar ;
2. calitatea slabă a profesorilor din sistemul de învățământ, la nivel școlar și universitar
3. organizarea defectuoasă a sistemului de învățământ superior din România ;
4. școala românească pune accent pe „informarea” elevilor și neglijează complet „formarea” lor ca cetățeni.

Fiecare din aceste cauze trebuie tratată separat și găsite soluții separate pentru fiecare dintre ele. Însă acestea nu se mai pot limita la tot felul de mărunte modificări, un fel de „plasturi la un picior de lemn”, ci este necesară o adevărată revoluție a sistemului, o regândire și o reasezare pe baze noi, sănătoase, a învățământului românesc.

1. Lipsa de educație a copiilor care intră în sistemul școlar.

Înțelepciunea poporului român a definit nivelul necesar unui copil ca să poată începe învățătura organizată în cadrul sistemului educațional, spunând că el „trebuie să aibă cei șapte ani de acasă” ! În acest timp el trebuie să învețe de la părinți regulile de bază ale politetii, ale „bunei creșteri”, să capete aptitudinile necesare integrării în societate, să devină *responsabili* pentru faptele lor, să învețe să *respecte* părinții, persoanele vârstnice, profesorii, autoritățile, regulile, tradițiile și legile țării !

Or, astăzi, puțini copii mai au această minimă bază, dat fiind că sunt foarte mulți părinții plecați prin străinătate să câștige bani, iar copiii rămân la bunicii în vârstă, care nu mai pot și nu mai știu să transfere copiilor aceste deprinderi esențiale. Alți părinți poate că sunt prea ocupați cu alergatul după bani și după diverse bunuri, ca să mai aibă timp și de copii. Mai există, din păcate, și părinți care, ei înșiși, nu dispun de această bază educațională. Astfel, toți acești copii ajung la școală fără să dispună de „fundația” necesară pentru dezvoltarea calităților civice esențiale pentru un cetățean responsabil. Acești copii vor deveni adulți

incapabili de inițiative pozitive proprii, incapabili de a-și asuma răspunderi, de a coopera pentru binele comun, de a respecta instituțiile, regulile și legile țării, lipsiți de spirit civic, aflând-se la un nivel extrem de scăzut al „capitalului social”, condiție esențială pentru dezvoltare (*după Robert Putnam, "Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community,"*).

Proasta educație este – în fond – efectul a peste cincizeci de ani de egalitarism, de destructurare a familiei tradiționale, de comunitate a proprietății, de deresponsabilizare colectivă. Cuvântul RESPECT a dispărut, din păcate, din vocabularul unei mari părți din tineretul de astăzi ; respect pentru părinți, profesori, respect pentru instituțiile și legile țării. Iar acest fenomen de deresponsabilizare s-a accentuat după revoluția din 1989, când libertatea a fost confundată cu anarhia, cu lipsa de limite și de răspundere.

Pentru contracararea acestui fenomen ne rămâne la dispoziție o singură metoda de intervenție, singura care costă puțin și are rezultate pozitive în cel mai scurt timp posibil, răspândindu-se rapid în toate părțile populației, cu efectele cele mai benefice pe termen lung : EDUCAȚIA.

Neuroștiința ne spune că 80% din circuitele neuronale care ne rămân pe toată durata vieții se formează în copilăria timpurie, până la vârsta de 4 ani. Dacă acestea nu sunt formate în familie sau în perioada preșcolară, atunci această lacună trebuie completată în școală, cât mai mult posibil. „Există profesori care au dezvoltat „cursuri de bune maniere”, cu niște teme-cheie pe care le combină în funcție de nevoile fiecărei clase. [...] E mai mult decât bune maniere, este well-being, dezvoltare personală, recomandări de lectură, cum să te porți, unde să te duci. E ca un filtru pe care îl creăm. Într-adevăr, totul a pornit de la bune maniere și asta e baza, dar manifestate prin jocuri de rol și adaptate cerințelor din ziua de astăzi. Pentru că bunele maniere sunt până la urmă niște abilități sociale” (*Republica.ro, articol de Ramona Loznianu despre Stefana Miret*).

„Potențialul fiecăruia (*dintre elevi*) se împlinește mai bine într-un mediu ierarhic clar. Pe de altă parte, pentru toți acești elevi, care au nevoie să știe unde este limita și care sunt consecințele pentru comportamente nepotrivite, învățarea este dramatic influențată de relația de încredere, căldură emoțională și de parteneriat cu profesorul lor.” (*Oana Moraru <https://republica.ro>*)

Ca atare, propunem *introducerea unui curs obligatoriu de EDUCATIE* (civilizație, bună creștere, bune maniere, etc.) în toate școlile și în toate clasele, de la clasa întâi și până la absolvirea liceului. Acest curs ar urma să pornească de la cele mai elementare noțiuni de politețe și ecologie elementară (*în clasele mici*) și până la comportamentul social, în clasele de liceu (*reguli de politețe, bună creștere, felul adecvat de a se îmbrăca, de a sta la masă și de comportament personal, comportament public și ecologic, elemente de etică și morală, elemente de civilizație, etc.*). Aceste cursuri pot fi ținute exclusiv pe baza unor manuale special concepute și recunoscute, deoarece numai astfel putem fi siguri că formatorii înșiși vor ține pasul cu elevii lor.

Măsurile propuse mai sus, pot contribui esențial la ridicarea nivelului” capitalului social”, al cărui nivel scăzut de astăzi ne face să avansăm atât de încet, pe toate planurile.

De asemenea, este necesar să reîncepem, împreună cu copiii, acțiunile sociale și ecologice, de plantat arbori, de ajutat persoane în vârstă, etc. Organizate de către școli, acestea constituie metoda cea mai eficientă prin care copiii pot să vadă cu ochii lor starea în care a ajuns mediul ecologic și social și să reînvețe responsabilitatea pentru țara, pentru orașul lor, pentru concetățenii lor.

Această mărunță schimbare a programei școlare, presupunând cheltuieli minime, ar putea avea însă un efect maxim în termenul cel mai scurt posibil și ne permite să sperăm că peste 4-5 ani, să putem avea o țară mult mai civilizată.

De asemenea, credem că este unica metodă prin care am putea reuși să influențăm nu doar copiii din școli, dar și pe părinți, prin intermediul copiilor. Doar astfel putem spera ca peste câțiva ani, un copil să îl tragă de mânecă pe tatăl său și să îl atenționeze că nu e voie să arunci gunoaie pe stradă, etc. Doar astfel vom putea spera să schimbăm și mentalitatea părinților, indiferent de resursele financiare aflate la dispoziție și nu cred că există altă metodă de a putea obliga mase de indivizi trecuți de vârsta școlii să își schimbe felul de a gândi, felul

de a fi și felul de a se comporta, decât prin copiii care să îi învețe, ei pe părinți, cuvântul RESPECT.

2. Calitatea slabă a profesorilor din sistemul de învățământ, la nivel școlar și universitar.

Începând cu anul 1990, s-au înmulțit peste măsură universitățile private care au intrat în concurență cu cele de stat. Fiind atât de multe, desigur ca nu au avut de unde să recruteze profesori de calitate. Ca atare, pentru a obține acreditarea, au folosit toate mijloacele aflate la dispoziție, inclusiv corupția. Iar aceste instituții au avut ca principal scop, PROFITUL. Pentru maximizarea profitului acestea au recrutat și profesorii, dar și candidații, fără un control sever al calității, contând doar numărul de „studenți” plători pentru care trebuia să asigure și numărul necesar de profesori.

Ca urmare, a crescut interesul pentru titulatura de „doctor” în orice, astfel că multe universități s-au specializat în acordarea de titluri de „doctor”, care apoi au fost utilizate în scopul ocupării unor posturi de profesori universitari, fără nicio bază științifică. Astfel a scăzut dramatic calitatea profesorilor din universități, dar și calitatea actului de învățământ din acestea, rezultând o calitate foarte slabă a absolvenților.

Crescând numărul universităților de stat și private (*inclusiv studiile la distanță*), numărul locurilor de studenți în universități a crescut foarte mult. Dar, urmare a scăderii populației și plecării multor tineri din România, inclusiv pentru a urma studii universitare în alte țări, numărul tinerilor posibil interesați de a urma studii superioare a scăzut foarte mult. Ca urmare, a crescut concurența universităților private și de stat pentru tinerii „studentabili”. Pentru a-i atrage, toate universitățile, atât cele de stat cât și cele private, fac concesii tot mai importante (*admitere pe bază de dosar, examene acordate fără o verificare reală a cunoștințelor, etc.*), fondurile acordate fiind proporționale cu numărul studenților. Rezultatul este, bineînțeles, scăderea permanentă a exigenței, a calității studenților și implicit, scăderea calității absolvenților.

Desigur că din studenți slab pregătiți vor ieși specialiști slab pregătiți. Astfel, astăzi există tot felul de absolvenți de facultate, cu masterate, care lucrează ca șoferi, vânzători în magazine, etc., deoarece din cauza slabei lor pregătiri ei nu pot fi angajați în slujbe conforme cu titlurile de care dispun. Dintre acești absolvenți se recrutează și profesorii. Cu atât mai mult, cu cât aceștia sunt slab remunerați, iar profesia nu atrage cadrele bine pregătite, care caută de lucru în alte domenii, mai remuneratoare. Iar din profesori slab pregătiți, rezultă absolvenți de și mai slabă calitate.

O discuție din cancelaria unei școli între mama unei eleve corigente la mai multe materii și un profesor scoate în evidență declinul prestigiului în învățământul românesc. Mama roagă cadrul didactic să o treacă examenul pe fiica ei, în speranța că aceasta va ajunge „măcar profesoară”. Întâmplarea a fost relatată de Dumitru Borțun, doctor în filosofie și profesor universitar la SNSPA, invitat la emisiunea „În fața ta” de la Digi24.

De aceea trebuie luate măsuri urgente de schimbare drastică a imaginii meseriei de profesor, printr-o selecție severă (*calitativă*) a acestora și o salarizare decentă, proporțională cu calitatea lor și cu rezultatele obținute în procesul de învățământ. Trebuie acordată mai multă libertate și mai multă încredere acelor profesori care au demonstrat în timpul activității lor că reușesc ca, împreună cu elevii, să obțină rezultate bune în educarea copiilor pentru viață și pentru integrarea lor armonioasă în societate.

3. Organizarea defectuoasă a sistemului de învățământ superior din România

Pe lângă motivele deja enumerate (*numărul excesiv al locurilor din învățământul superior, calitatea slabă a profesorilor, reducerea pretențiilor privind cunoștințele studenților, etc.*) unul dintre motivele majore a degradării calității învățământului superior este situația învățământului la distanță (*fără frecvență*), în general recunoscut ca fiind de calitate slabă. Astfel, conform datelor publicate de Institutul Național de Statistică (INS), numărul studenților înscriși la cursuri la distanță și fără frecvență a crescut constant în ultimii ani, de la 109.000 în anul universitar 2021-2022, la 128.000 în anul universitar 2022-2023, din care 105.000 la universitățile private și 23.000 la universitățile de stat. Constatăm faptul că la universitățile private sunt de aproape cinci ori mai mulți studenții la acest tip de cursuri, decât la universitățile de stat iar numărul lor crește constant. Cred că este justă presupunerea că și

calitatea lor este mult mai slabă decât cea a studenților de la universitățile de stat, de la cursurile de zi.

Scăderea pretențiilor universităților care pregătesc viitorii profesori are ca rezultat profesori fără vocație și fără pregătirea pedagogică și de specialitate necesare pentru a putea educa în mod corespunzător elevii, de unde și o scădere a prestigiului profesiei de profesor. Este absolut necesar să se reducă numărul, „cantitatea” studenților în folosul calității actului educativ.

Acum ceva vreme, decanul unei facultăți de litere dintr-o universitate de stat s-a plâns că studenți din anul trei (*la limba franceză*) nu sunt capabili să citească un text în franceză, dară-mi-te să îl înțeleagă. La sugestia că ar trebui reintroduse examenele de admitere severe, așa cum a fost înainte de 1990, iar examenele din fiecare an să fie serioase și să elimine studenții incapabili, ea a răspuns că : „vrei să rămânem fără fonduri ?”, dat fiind că finanțarea universităților de stat depinde de numărul de studenți și nu de calitatea actului de învățământ furnizat de instituția respectivă !

Ca atare este absolut necesară introducerea unei finanțări proporționale cu calitatea învățământului prestat și cu calitatea absolvenților instituției respective.

Soluția acestei situații dramatice din sistemul educațional românesc constă în :

- realizarea unei evaluări stricte a universităților private și de stat (*eventual cu ajutorul unor specialiști, recunoscuți pe plan internațional, din țări cu un învățământ superior de calitate*), privind calitatea acestora și închiderea imediată a celor care nu corespund criteriilor de calitate. Astfel s-ar putea elimina din sistem „fabricile de diplome”, unde singurul criteriu de absolvire este plata unor taxe importante.

- regândirea finanțării universităților de stat în funcție de calitatea actului de învățământ și nu în funcție de numărul studenților înscriși ;

- desființarea, sau cel puțin reducerea drastică a secțiilor de „învățământ la distanță” și „fără frecvență” atât la universitățile de stat cât și la cele private.

- schimbarea însăși a concepției activității universităților, prin legarea lor mult mai directă de cercetare-dezvoltare, prin necesitatea de a participa la proiecte de studii teoretice, fundamentale, cât și la proiecte aplicative. Fiecare profesor, fiecare universitate va trebui să fie apreciați și în funcție de capacitatea de a atrage proiecte de cercetare, finanțări externe de la sponsori sau instituții și întreprinderi care doresc să realizeze anumite studii și dezvoltări în unitățile lor de producție.

4. Școala românească pune accent pe „informarea” elevilor și neglijează complet „formarea” lor ca cetățeni.

Este o foarte veche dezbateră, dacă școala trebuie să „informeze”, sau să „formeze” copiii? Încă din epoca comunismului, decizia luată a dus la rolul exclusiv de informare al elevilor, adaptându-se curricula la un nivel tot mai aprofundat la matematică, fizică, chimie. etc., neglijându-se rolul formativ, educativ al școlii, rolul său de a forma cetățeni responsabili pentru societate. În prezent, curricula la toate materiile sunt încărcate la maxim, predându-se cunoștințe adesea inutile în viața cotidiană a unui cetățean lambda care nu lucrează strict în acel domeniu de activitate, specializat. În schimb, sunt neglijate acele elemente de educație care participă la formarea unei gândiri independente, a unei persoane responsabile, capabile de inițiativă, cu o cultură generală cuprinzătoare, elemente necesare în viața unui cetățean civilizat. În acest scop, este util să ne uităm și la experiența unor țări care au obținut rezultate remarcabile în domeniul educației copiilor.

Dacă privim țările cu cele mai bune rezultate în învățământ, cum sunt cele din Nordul Europei, constatăm că acestea nu se focalizează pe „informație”, ci pe „formarea” de indivizi responsabili, autonomi, capabili de inițiativă și asumarea de răspundere, pe formarea de cetățeni în sensul cel mai bun al cuvântului, înarmați pentru a învăța continuu într-o lume în permanentă și rapidă schimbare.

Unul dintre sistemele educaționale cu cele mai bune rezultate este cel finlandez. El este recunoscut la nivel mondial pentru excelența sa și se clasează constant printre cele mai bune din lume. Finlanda este cunoscută pentru accentul său puternic pe egalitate și acces universal la o educație de calitate pentru toți copiii. Iată câteva dintre caracteristicile distinctive ale școlii în Finlanda:

Egalitate: Sistemul educațional finlandez este caracterizat de o abordare egalitară, care asigură că toate școlile oferă un nivel ridicat de educație, indiferent de locația sau statutul socio-economic al elevilor. Nu există taxe de școlarizare și nici teste de aptitudini la intrarea în școală, ceea ce promovează o cultură de învățare centrată pe elev, fără stresul concurenței excesive.

Profesori apreciați: Profesorii din Finlanda sunt bine pregătiți și respectați. Pentru a deveni profesor, este necesar să obții un masterat *în educație*. Ei sunt considerați profesioniști de top și sunt recrutați pe baza performanței academice, nu a experienței sau a diplomelor. Ei beneficiază de o pregătire universitară aprofundată și de un salariu atrăgător, ceea ce contribuie la menținerea unui nivel ridicat de motivație și de implicare în procesul educațional. Profesorii din Finlanda au o mai mare libertate în a-și alege metodele de predare și materialele didactice. Ei sunt văzuți ca profesioniști și li se acordă încredere să-și adapteze lecțiile la nevoile elevilor lor.

Învățare centrată pe elev: Învățarea în Finlanda este axată pe dezvoltarea abilităților de gândire critică, a creativității și a învățării independente. Educația timpurie în Finlanda se concentrează pe joc și explorare, oferind copiilor oportunități de a-și dezvolta creativitatea și abilitățile sociale. Se pune un accent deosebit pe învățarea prin experiențe, prin proiecte practice, activități de grup și experimente.

Rolul elevului: Elevii finlandezi sunt considerați parteneri activi în procesul de învățare, iar profesorii îi încurajează să pună întrebări, să exploreze și să-și exprime ideile. Se încurajează gândirea independentă și autonomia în învățare.

Evaluare formativă: Finlanda nu aplică examene standardizate până în clasa a doua sau a treia. Evaluările încep mai târziu, permițând elevilor să se concentreze inițial pe dezvoltarea generală și explorarea diferitelor materii. Evaluarea se concentrează pe identificarea zonelor de forță și de îmbunătățire ale fiecărui elev, pentru a personaliza învățarea și a oferi sprijin suplimentar atunci când este necesar. Se evită evaluările stresante și comparative.

Mediu de învățare armonios și număr mai redus de ore de clasă : Elevii din Finlanda petrec mai puțin timp în clasă decât în multe alte țări, permițându-le să aibă mai mult timp pentru activități în afara școlii și pentru a-și dezvolta interesele personale. Școlile finlandeze sunt caracterizate de un mediu prietenos, care sprijină elevii și care promovează bunăstarea emoțională și socială a elevilor. Se pune accent pe relațiile pozitive între elevi, profesori și părinți.

Importanța jocului și a activităților extracurriculare cu accent pe colaborare : Educația finlandeză pune un accent deosebit pe colaborarea între elevi, în loc să se concentreze exclusiv pe competiție. Învățarea socială și abilitățile de comunicare sunt promovate. Se recunoaște importanța jocului și a activităților extracurriculare în dezvoltarea copiilor. Aceste activități oferă o pauză de la învățarea formală și contribuie la dezvoltarea socială, emoțională și fizică a elevilor.

Sistemul educațional finlandez se bazează pe principii de egalitate, calitate, învățare centrată pe elev și un mediu de învățare armonios. Aceste caracteristici contribuie la succesul școlar al elevilor finlandezi, iar sistemul este adesea folosit ca model de urmat de alte țări. De ce nu și de noi ?

Este necesar și urgent ca un grup de specialiști să preia cât mai repede cu putință ideile, măsurile și metodele care au dat rezultate atât de bune în alte părți și să înceapă adaptarea lor la noi în țară, începând cu reforma universităților și măsurile de formare în acest sens a profesorilor în universitățile specializate.

Prin aplicarea integrată și simultană a tuturor măsurilor preconizate mai sus, am putea spera ca, în cel mai scurt timp posibil, să avem un învățământ de calitate, cu absolvenți de calitate, crescând astfel însuși nivelul „capitalului social” din România, condiție esențială pentru dezvoltarea economică și socială a țării noastre.

